

נייר עמדה אישי – תוצר לדוגמה

9111

תשפ"ו

דמותו של קראון - מנהיג חזק וסמכותי או עקשן וגאווותן?

שירה כהן

תיאור הנושא/הסוגיה/הדילמה

בחרתי לעסוק בדמותו של קראון בדרמה "אנטיגונה" ובייחוד בהתנהלותו לאחר שגילה כי אנטיגונה הפרה את הצו שחוקק.

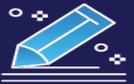
רקע להתנהגות הדמות: קראון הוא מלך תבי, הוא ירש את המלוכה לאחר ששני בניו של אדיפוס פוליניקס ואטואקלס מתו בקרב על תבי. קרב זה התרחש לאחר שפוליניקס בגד בתבי והביא צבא של עיר אחרת להילחם מולה. החוק הראשון שאותו חוקק קראון מיד עם מלכותו הוא האיסור לקבור את פוליניקס בגלל בגידתו בממלכה. לעומת זאת, את אטואקלס ציווה לקבור בכבוד מלכים.

לאחר שנודע לאנטיגונה על החוק שחוקק המלך קראון, היא מחליטה ללכת לקבור את פוליניקס בעצמה. אנטיגונה אכן קוברת את פוליניקס כאשר השומרים על הגופה אינם שמים לב, והזקיף נשלח להודיע זאת למלך קראון. לאחר מכן המלך מצווה על הזקיף להעמיד שמירה על הגופה, וכאשר אנטיגונה חוזרת בשנית לקבור את פוליניקס היא נתפסת ומובאת לקראון.

נושא הסוגיה: התנהלותו של קראון לאחר תפיסת אנטיגונה. קראון נשאר דבק בעמדתו שעל אנטיגונה לקבל את העונש שמגיע לה (עונש מוות), גם כאשר מנסים כמה גורמים לשכנע אותו שאין הוא צודק. הוא מתבצר יותר ויותר בעמדתו שטוענת שעל המלך להיות החלטי ולעמוד מאחורי החוק שחוקק, וכן שהחוק שחוקק היה נכון וצודק. בחנתי את הקונפליקט הפנימי שבו נתון קראון – האם נכון להישאר דבק בעמדתו – בחוק שחוקק ובעונש שנתן לאנטיגונה, או שעליו להתרכך ולהקשיב גם לאחרים ולשנות את עמדתו.

השיר "גאווה" של דליה רביקוביץ הוא שיר שמשקף במטאפורות ובדימויים את אופיו ומצבו של קראון:

אֶפְלוֹסְלַעִים נֶשְׁבְּרִים, אֲנִי אֲנִי מֶרֶת לָךְ,
וְלֹא מִחַמַּת זִקְנָה.
שָׁנַיִם רְבוֹת הֵם שׁוֹכְבִים עַל גִּבְּם בְּחֹם וּבְקֹר,
שָׁנַיִם כֹּה רְבוֹת,
כְּמַעַט נוֹצֵר רִשָּׁם שֶׁל שְׁלֹה.
נִסְתָּרִים הִבְּקִיעִים
אֵין הֵם זְזִים מִמְּקוֹמָם וְכֵן.
מֵעֵין גְּאֹוָה.
שְׁנַיִם רְבוֹת עוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם בְּצִיפֵיהָ
מִי שֶׁעֲתִיד לִשְׁבֹּר אוֹתָם
עֲדֵינִי לֹא בָּא.
וְאֵז הָאֵז וּבִמְשָׁג, הָאֵצ
וְדוֹמָה, הֵם לְלֵא, תְּנוּעָה.
עַד שֶׁיָּבֹאוּ כְּלָבִים, קִטְוֵן לְהַתְּחַכְּעֵל הַסְּלַעִים
יְבֹאוּ וְיִלְךְ.

וּפְתָאם הָאֲבָן פִּי צוֹעָה
יְכִי שִׁסְלָעִים נִי שִׁבְרִים זֶה קוֹרְהֵבָה פִּתְעָה

אַמֶּרֶתִי לָךְ .
וַיְמָה גַם אֲנִי שִׁימָה .
(רביקוביץ, 1995)

קראון מציג עמדה חזקה, עמדה שלא מוכנה להישבר, והוא חושב שהדבר לטובתו ולטובת כל מי שסביבו. נדמה לו שהכי טוב לו זה להיות לבד, להחליט לבד, לשלוט בצורה שלא קשובה לאחר, שלא מתחשבת באחר, אבל למעשה ברגע שיגיע האחר (אנטיגונה, הימון) שייצור איתו קשר, בדיוק במקום הזה, שבו הוא כל כך עקשן ומתגאה, אז הוא יישבר. כמו כלב הים שמתחכך על הסלעים ואז הולך – ואז האבן פצועה. כשהוא נשבר בסוף, כבר היה מאוחר מדי לתקן את כל מה שהוא קלקל. כמו כן שם השיר "גאווה" מתאים לדמותו של קראון, שהייתה מונעת כולה מגאווה ולכן נשברה לבסוף.

בעד/פרשנות א'

מנהיג צריך להיות עקבי וחזק, ובכך להיות משענת והובלה יציבה עבור העם שלו. כמו כן העונש שניתן לבוגדים הוא חשוב כדי שלא יקרו מעשי בגידה נוספים.

לכן, התנהלותו של קראון, אף על פי שהיא אינה נעימה, יכולה להיות מובנת ואף נכונה.

הרצון של קראון למנוע מצבים נוספים של מלחמות וחוסר יציבות הוא שמוביל אותו לחוקק את החוק שאסור לקבור את פוליניקס ולאחר מכן הוא שמוביל אותו לחרוץ את דינה של אנטיגונה למוות. הוא נותן לה אפשרות להימנע מהעונש כאשר הוא שואל אותה אם היא זו שבאה לקבור את פוליניקס ואם היא ידעה על החוק, אולם אנטיגונה מדברת בנחרצות ובחוצפה ואומרת למלך שהוא טעה בחקיקת החוק ושהיא בכוונה הפרה אותו. במצב כזה, לא נותרת לקראון ברירה אלא להמשיך עם החוק שהוא עצמו חוקק.

אני מצרפת קטע מתוך הספר "הנסיך הקטן" של אכזופרי. במהלך מסעו, הנסיך מדלג בין כוכבים ופוגש במלך בודד, השולט על הכוכבים כולם, בעיני עצמו. הנסיך, שאוהב שקיעת שמש, מבקש:

הַנְּנִי רוֹצֵה לְרְאוֹת בְּשִׁ קִיעַת הַחֶמֶה... אִם עַל הַמֶּלֶךְ-נִי לִשְׁמֵשׁ כִּי תִשְׁקַע... טוֹב, יִצְוֶה לִי צִוִּי תִי עַל אֶחָד מֵאֵלֶיךָ פִּי לְדַאֵוֹת־כִּפְרִי מִ-פֶּרַח לְפֶרַח, לְחֶבְרֵת מִחֶזֶה תִּתְּנָה אֵי לְהֶפֶךְ לְעוֹף-הַיָּם, וְאֵלֶיךָ מִנְעֵ אֹתִי וְאֵלֶיךָ מִלְּמַאֲאֶחַר

פֶּ-בְמִי מִשְׁנִי נִינֵוֹ יְהִיֶה הָאֵשׁ, - שְׁאֵל קֶדְדִי תִי הַמֶּלֶךְ - גְּאֵלֶיךָ אוֹ בִי?
בְּתִקְוֶה.
! - הֵ שִׁיב הַנְּנִיךְ

- בְּר

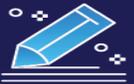
נגד/פרשנות ב'

מנהיג צריך להיות קשוב לרחשי העם שאותו הוא מנהיג. כמו כן על מנהיג לגלות רגישות כלפי האחרים – לדעת להודות בטעותו, להבין את המניעים של אלו שפעלו כנגדו ולהיות רחמן.

לדעתי, התנהלותו של קראון אינה נכונה והיא שמובילה לטרגדיה הגדולה בסיום המחזה. ראשית, העובדה שהוא מחוקק חוק שמנוגד לחוק האלים היא הטעות הגדולה ביותר שלו (המשגה הטרגי). מלך שאינו יודע שיש מעליו עוד כוחות, שהוא בסופו של דבר רק שליח ומזלזל בכל הכוחות האחרים (האלים, רצון העם, משפחתו שלו), אינו ראוי לשלוט. כמו כן, אפשר לראות שמהרגע שאנטיגונה מובאת לפניו, קראון אינו חושב בצורה שקולה והגיונית. אם בהתחלה היה אפשר למצוא צידוקים הגיוניים לחוק שחוקק, מהרגע שאנטיגונה מובאת לפניו הוא אינו מדבר בהגיון. הוא משתולל וכועס על כולם – כועס על הזקיף שמצא אותה, כועס על ראש המקלה, מחליט לגזור גם את גזר דינה של איסמנה אף על פי שאנטיגונה מצהירה שהיא לא הייתה שותפה לפשע, ומעל הכול אינו מוכן לשמוע לטענותיו של בנו הימון ואף מאיים להרוג את אנטיגונה, ארוסתו של הימון, מול עיניו.

הדבר היחיד שמצליח לשכנע את קראון שטעה לבסוף הוא רק נבואת הזעם של הנביא טריסיאס, כלומר הפחד. רק הפחד שיקרה דבר רע ואיום למשפחתו הוא שמשכנע אותו בסוף ללכת לקבור את פוליניקס ולשחרר את אנטיגונה, אולם הדבר מאוחר מדי והוא מקבל את עונשו על הגאווה הגדולה שלו.

לסיכום, אני מתנגדת להתנהלותו של קראון מכיוון שהתנהלות זו הייתה מונעת מגאווה ומכבוד פסולים, ויצרה רק עוד כאב, מוות והרס.

– כִּן! – קִרָּא הַמֶּלֶךְ – יֵשׁ לְדָרֵשׁ מִכָּל אָדָם
רַק מֵה שֶׁיָּדוּ מִגַּעַת לְעֵשׂוֹת. רַק עַל יְסוּדוֹת
הַתְּבוּנָה יִכּוֹן הַשֵּׁלֶט וְאִם תִּצְוֶה עַל בְּנֵי עַמְּךָ
לְהֵטִיל עֲצָמָם הַיָּמָה – יִקְוֶמוּ וְיִתְמַרְדּוּ: רֵשׁ אִי
פִּקְדוֹתֵי
אֲנִי לְדָרֵשׁ מִשְׁמַעְתְּ מִשׁוֹם שֶׁ
מִתְקַבְּלוֹת עַל הַדְּעָת.
(הַנְּסִיךְ הַקְּטָן, דַּה סַנֵּט אַכְסוּפֹרִי).

כמו שרואים בקטע, המלך משתדל ללכת על חבל דק: לפקוד פקודות על נתיניו, אך פקודות שמתקבלות על הדעת. המלך מבין שיש מקום וערך לפקודות, כאשר הן מתקבלות על לב הנתינים. אני חושבת שזה שקראו ריכך את גזר הדין והשאיר את המרחב ליד הגורל, מתכתב עם הקטע מהנסיך הקטן, כי הוא מראה עד כמה המלך חייב ללהטט בין הגבולות המקובעים לבין רצון העם שמתחתי, גם אם הדברים אינם פשוטים.

כַּתְּמִיכָה לַדְּעָתִי אֲנִי מִצְרַפְת אֶת הַשִּׁיר שֶׁל יְהוּדָה עֵמִיחִי: "מִן הַמְּקוֹם שָׁבוּ אֲנִי צוֹדְקִים":
מִן הַמְּקוֹם שֶׁבָּו אֲנִי צוֹדְקִים,
לֹא יִצְמַחוּ לְעוֹלָם
פְּרִי חַיִּים בְּאֲבִיב.
הַמְּקוֹם שֶׁבָּו אֲנִי צוֹדְקִים,
הוּא רְמוֹס וְקִשָּׁה
כְּמוֹ חֶצֶר.
אָבֵל סְפָקוֹת וְאֶהְבּוֹת עוֹשֵׂי
אֶת הָעוֹלָם לְתַחִיח
כְּמוֹ הַחֶפְרָת, כְּמוֹ הַחֶרֶשׁ
וְלַחִישָׁה תִּשְׁמַע בְּמִקוֹם
שֶׁבָּו הָיָה הַבַּיִת
אֲשֶׁר נִחְרַב.
(עֵמִיחִי, 1962)

אין ספק שהשיר מבטא את מה שקורה כשאדם הולך עם האמת שלו ולא רואה ימינה ושמאלה. קראו יוכל להבין יותר מכול את השורה: "ולחשישה תישמע במקום שבו היה הבית אשר נחרב". כמה ההתעקשות שלו ללכת בדרך הצודקת לטעמו הביאה לחורבן, וכל מה שניסה לתקן היה מאוחר מדי. בכך קראו מוגדר כ"גיבור טראגי", שמבין את טעותו ואת תוצאות ההיבּריס שלו מאוחר מדי, רק לאחר שמתרחש האסון. אז ברור לו, ולכולם, שהוא טעה וכל הסבל נגרם באשמתו. האסון בסוף המחזה מעיד באופן חד-משמעי בעיני שקראו טעה כשהתעקש בצדקת דרכו מבלי להקשיב לסביבתו.

הפשרה המוסכמת

הפשרה שגיבשתי בנושא היא נגד התנהלותו של קראו. אמנם יש צדדים לכאן ולכאן בדמותו של קראו אבל לבסוף ברור שהוא פעל בדרך שאינה נכונה, וסופה של הטרגדיה מעיד על כך. קראו מציג עמדה חזקה, עמדה שלא מוכנה להתפשר. הוא חושב שהדבר לטובתו ולטובת כל מי שסביבו (כפי שטענה העמדה שהיתה בעדו) אבל למעשה זה לא לטובתו. נדמה לו שהכי טוב לו זה להיות לבד, להחליט לבד, לשלוט בצורה שלא קשובה לאחר, שלא מתחשבת באחר, אבל למעשה ברגע שיגיע האחר (אנטיגונה, הימון) שיצור איתו קשר בדיוק במקום הזה שבו הוא כל כך עקשן ומתגאה, אז הוא ישבר. בהתחלה נראה שקראו לא שומע את כל הטענות שאומרים לו: שהוא עקשן מדי שהוא לא קשוב, שהוא מחוקק חוק נגד צו האלים, חוק שאינו מוסרי, אבל בסופו של דבר הטענות האלה כן חדרו פנימה, וקראו נשבר. כשהוא נשבר בסיום הטרגדיה כבר היה מאוחר מדי כדי לתקן את כל מה שהוא קלקל. דמותו של קראו היתה מונעת כולה מגאוה ולכן נשברה לבסוף. לדעתי הטרגדיה האישית והלאומית יכלה להימנע, אילו הדמויות היו קשובות ופתוחות להכיל את הדעות והתובנות האחד של השני. הערך שעזר לי לגבש את הפשרה הוא ערך הגאוה, מתוך הבנה שהגאוה היא מסוכנת ועלולה לגרום לאסון, כפי שאכן קרה במחזה. ערך זה רלוונטי אף לימינו. חשוב מאוד שפלגים שונים בעם יהיו קשובים זה לדעותיו של האחר ולא יהיו מלאי גאוה ויחשבו שכל האמת נמצאת אצלם. זה הופך את היצירה "אנטיגונה" ליצירה קלאסית, שהיא מעבר לזמן ולמקום בו התרחשה.

מושגים

קונפליקט פנימי
היבריס, חטא ההיבריס/הגאווה
גיבור טראגי
מטאפורה

מקורות

רביקוביץ דליה, 1995, "גאווה", כל השירים, הקיבוץ המאוחד, עמ' 152.
עמיחי יהודה, 1997, "המקום שבו אנו צודקים", שירים: 1948-1962, שוקן, עמ' 217.
אכזופרי, אנטואן דה-סנט "הנסיך הקטן", עם עובד וכנרת זמורה ביתן, תרגום אריה לרנר ותלמה אליגון רוז.